

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІСТОРІЇ ТА ПРАВА КДПУ ІМ. В.ВИННИЧЕНКА 2007 РОКУ

Світлана ПРОСКУРОВА (Кіровоград)

З 2 по 10 липня 2007 року відповідно до навчального плану проведено польову соціально-педагогічну практику студентів II курсу факультету історії та права у формі етнографічної експедиції на території Новоукраїнського району Кіровоградської області.

Основним завданням практики було здійснення заходів з реалізації програми “Усна історія про Голодомор 1932 – 1933 років”, розробленої Українським інститутом національної пам’яті у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Програма, зокрема, передбачала фіксацію усних свідчень осіб, які пережили Голодомор або знають про нього з розповідей рідних і близьких, відповідно до програми-запитальника, розробленої професором кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка В. Борисенко.

Об’єкт експедиції (мешканці сіл Новоукраїнського району) було визначено в ході консультацій з методистом Кіровоградського обласного краєзнавчого музею О. Кротовим та методистом Державного архіву Кіровоградської області В. Балашовим. Вибір був не випадковим, адже саме на території Новоукраїнського району Голодомор забрав в окремих населених пунктах кожного третього або й кожного другого мешканця.

Учасниками експедиції було опитано 65 респондентів – безпосередніх свідків Голодомору 1932 – 33 років та голоду 1946 – 1947 років, які мешкають у 20 населених пунктах Новоукраїнського району. Таким чином, опитуваннями було охоплено більшість населених пунктів району. Зібрані свідчення мають репрезентативний характер, дають розгорнуту картину масштабної трагедії, якою був охоплений весь досліджуваний район.

Зафіксовані усні свідчення підтверджують і доповнюють відомості, що містяться в документальних джерелах: про причини та наслідки штучного Голодомору; про методи й безпосередніх виконавців злочину, скоєного радянською владою проти українського селянства в 1932 – 1933 роках; про масовий терор голодом, реквізиції продовольства та майна (у тому числі про діяльність приймальних пунктів контори “Торгсін”, через які в населення фактично “викачувалися” цінності); репресивні дії влади; нещадну експлуатацію колгоспників; масову смертність, зокрема серед дітей; факти канібалізму.

Одним із завдань експедиції було також ознайомлення студентів зі станом упорядкування місць масових поховань жертв Голодомору. На жаль, єдиний приклад гідного вшанування пам’яті селян, безневинно замучених голодом, ми спостерігали тільки на хуторі Шутеньки (Ганнівська сільрада), де на місцевому цвинтарі встановлено хрест із переліком прізвищ та імен односельців, які померли від голоду в 1932 – 1933 роках, а також стали жертвами репресій.

Основним методом роботи експедиції було визначено глибинне інтерв’ю на основі програми-запитальника з найбільш “продуктивними” респондентами вікової групи 1920 – 1930-х років народження. Часто інтерв’ю тривали протягом кількох сеансів.

Паралельно учасниками експедиції були опрацьовані матеріали Новоукраїнського краєзнавчого музею на тему Голодомору.

У ході польової етнографічної практики студенти набули певних умінь та навичок, розширили свій життєвий досвід. Зокрема, навчилися уважно спостерігати за подіями повсякденного життя селян, брати в них інтерв'ю, фіксувати й аналізувати події та явища, вести щоденник спостережень. Студенти безпосередньо контактували з людьми, які були учасниками трагічних подій і пережили психічні травми, пов'язані із Голодомором. В ході опитувань студенти навчилися уважно вислуховувати життєві історії, справлятися з особистим стресом, розв'язувати етичні проблеми, розвинули в собі емпатію до членів сільської громади.

Певну організаційну підтримку щодо здійснення науково-пошукової роботи й збирання свідчень очевидців Голодомору 1932 – 1933 років в Україні на території Новоукраїнського району Кіровоградської області було надано з боку управління освіти і науки, управління культури і туризму Кіровоградської обласної державної адміністрації. Зокрема, учасників практики було поселено в приміщенні ЗОШ № 6 м. Новоукраїнки, організовано співпрацю з педагогічними колективами навчальних закладів Новоукраїнського району.

За клопотанням деканату депутат Новоукраїнської районної ради В. Орсірій посприяв у транспортному забезпеченні експедиції протягом всього часу її роботи (було надано мікроавтобус із водієм). У деяких сільрадах для студентів було організовано комплексні обіди.

На місці сприяння в діяльності експедиції надавалося Новоукраїнською районною державною адміністрацією в особі начальника відділу освіти В. Кривошиї та начальника відділу культури А. Бондаря.

Особливо варто відзначити плідну співпрацю учасників експедиції з методистом музейної справи М. Гаращенком, який щодня брав участь у проведенні інструктивних нарад перед виїздом “у поле”, надаючи історичні довідки про населені пункти, щедро ділячись результатами власних краєзнавчих розвідок.

Для додаткової фіксації усних свідчень про Голодомор 1932 – 33 років експедиція була оснащена цифровою відеокамерою, фотоапаратами, диктофонами.

На нашу думку, головними складовими успішної роботи експедиції були:

1. Якісний склад групи студентів.

Ядро групи становили члени етнологічного гуртка (К. Маковцева, К. Єрко, С. Мельниченко, Ю. Таборовець; К. Маковцева та К. Єрко, вже мали досвід польової дослідницької роботи 2006 року).

Справжніми ентузіастами польової роботи виявили себе І. Ващенко, Т. Потьомкін, Р. Кучкаров, О. Бабенко.

І. Ващенко успішно справився з обов'язками старости.

Ряд студентів, які безпосередньо не працювали “у полі” (С. Тимошевська, О. Шульга, А. Вінничук, В. Багатнов, О. Плахотнік, В. Носов та ін.), взяли активну участь у систематизації, оформленні та друкуванні матеріалів експедиції.

2. Належний рівень методичного забезпечення.

Практиці передували практичні заняття на засіданнях етнологічного гуртка, у ході яких студенти опрацьовували програми-запитальники, отримали консультації щодо методики опитування та фіксації матеріалів усної історії. До учасників практики було завчасно доведено план роботи експедиції, індивідуальні завдання, розподілено обов'язки.

3. Позитивне ставлення місцевого населення до співпраці з учасниками експедиції у рамках реалізації проекту Інституту національної пам'яті.

Респонденти були доброзичливими й відвертими, з розумінням ставилися до нелегкого завдання подолання посттравматичного синдрому. Вони пригадували страшні сторінки власної біографії, прагнули передати молодому поколінню страшний досвід пережитого, “щоб молоді не допустили такої біди в майбутньому”.

4. Належний рівень співпраці з керівниками органів місцевого самоврядування, культпрацівниками та освітянами, які не тільки підказували нам адреси потенційних респондентів, а й особисто презентували студентів – практикантів, пояснювали, з якою метою ведеться опитування.

В жовтні 2007 р. на факультеті історії та права відбулася студентська науково-дослідна конференція за підсумками проведеної роботи.

Матеріали, зібрані експедицією, використано обласною державною телерадіокомпанією у ході створення теле- і радіопередач до Національного дня пам’яті жертв Голодомору та політичних репресій.

За сприяння обласної державної адміністрації студенти-учасники експедиції взяли участь у загальнонаціональних заходах із вшанування пам’яті жертв Голодомору за участю Президента України (посадці калинового гаю та жалобній процесії “Засвіти свічку”), які відбулися 24 листопада 2007 року в Києві.

Впорядковані матеріали щодо усної історії Голодомору 1932-1933 років на Новоукраїнщині передано для опублікування Інститутом національної пам’яті України.

Матеріали експедиції (програма-запитальник, нотатки, звіти, фото-, відео- та аудіоматеріали) зберігаються в лабораторії історії факультету історії та права КДПУ ім. В. Винниченка. Вони також передані до музею історії Новоукраїнського району та Державного архіву Кіровоградської області.

У зв’язку з потребою широкого залучення навчальних закладів до гуманітарної дослідницької програми Українського інституту національної пам’яті “Усна історія про Голодомор 1932-1933 років”, кафедрою історії України було адаптовано і розповсюджено в мережі Інтернет програму- запитальник для записування усних свідчень про Голодомор 1932-1933 років в Україні.

Наступного року керівництво та викладацький колектив факультету історії та права планують продовжити дослідження за програмою “Усна історія про Голодомор” в ході соціально-педагогічної та етнографічної практик студентів.